

Blomsterdekoratøren og sykepleieren møttes i kunsten: – Han elsket det

KUNSTVERKSTEDET: – Jeg har hatt stor glede av samhandlingen og samskapingen med Rikhard Rune. Han som kunstner i blomsterfaget og jeg som billedkunstner, forteller Anne Tveit Knutsen. Hun traff blomsterdekoratør Rikhard Rune Juuhl på kunstverksted i 2020. *Foto: Skjalg Ekeland*

– Jeg er opptatt av hvordan vi møter mennesker, uansett ressurser, livssituasjon og posisjon. Særlig i helsevesenet, for i møte med det blir vi ekstra sårbare, sier sykepleier og kunstner Anne Tveit Knutsen.

Eva Kylland

Frilans fotojournalist

Dette er historien om Anne Tveit Knutsens møte med blomsterdekoratør Rikhard Rune Juuhl.

På et kunstverksted i Bergen i 2020 møttes blomsterdekoratør Rikhard Rune Juuhl, som hadde Parkinsons sykdom med demens, og kunstner og sykepleier Anne Tveit Knutsen. I år kom kunstnerboken *Paradisfugl*. Den tar for seg hva det kan si å blomstre som menneske, trass i alvorlig sykdom.

Den handler om blomsterdekoratøren og sykepleieren som møttes gjennom kunsten.

MØTET MED RIKHARD RUNE: – Når han snakket om yrket sitt, utstrålte han stolthet. Da vi skulle arbeide med plantetrykk, observerte jeg at Rikhard Rune tok i plantene på en helt annen måte enn oss andre. Han var en kunstner med blomster, bevisst i bruk av farger, sier Anne Tveit Knutsen. *Foto: Hundven Clements*

– Det som traff meg da jeg ble kjent med Rikhard Rune, var min egen bekymring for ikke å bli sett og lyttet til, sånn jeg er. For ikke å bli verdsatt eller respektert. Jeg er opptatt av hvordan vi møter mennesker, særlig i helsevesenet. For i møte med helsevesenet blir vi ekstra sårbare.

24 år gammel var Anne Tveit Knutsen utdannet sykepleier. 19 år seinere tok hun en master ved Kunst- og designhøgskolen i Bergen.

Sammen om det

Initiativet til kunstverkstedet der Anne og Rikhard Rune traff hverandre, ble tatt av to kvinnelige sosiale entreprenører. De to drømte om et kultursenter for personer med demens. Bergen sanitetsforening hadde visjoner om en verdig alderdom for alle. De utviklet prosjektet *Sammen om det*. Aktører fra ulike fagområder ble invitert med, blant dem formidlingsavdelingen på Kode, det kunst- og musikkhistoriske museet i Bergen.

Anne ble leid inn og deltok på flere av verkstedene på Kode kunstmuseum. Rikhard Rune var deltaker.

Andre med kognitiv svikt kom også fra et dagsenter, sammen med personale. Noen frivillige. Og enda en kunstner.

KUNSTVERKSTED: – Vi la fra oss titlene og rollene utenfor døren. I det vi steig inn var vi mennesker på lik linje, forteller Anne Tveit Knutsen. Her maler hun sammen med Rikhard Rune Juuhl.

– Vi la fra oss titlene og rollene utenfor døren. I det vi steig inn var vi mennesker på lik linje. Det gjorde prosjektet helt unikt. Vi kom nær hverandre. I begynnelsen og på slutten kunne de som hadde lyst, dele noe. «Hvordan har jeg hatt det i dag?»

– En kunstner med blomster

Alle ble invitert til å være til stede i øyeblikket og gjøre noe sammen. Det var lederne som oppfattet den gode kontakten mellom Anne og Rikhard Rune.

– Vi satt og malte. Gjennom det ble vi kjent. Han hadde en humor, som jeg likte godt. Den fikk begge til å slappe av, forteller Anne.

– Når han snakket om yrket sitt, utstrålte han stolthet. Både for egen del og når han skrøt av blomsterdekoratører som pyntet i byen. Da vi skulle arbeide med plantetrykk, observerte jeg at Rikhard Rune tok i plantene på en helt annen måte enn oss andre. Han var en kunstner med blomster, bevisst i bruk av farger.

I sykepleien var Anne blitt drillet på det å se etter pasientenes ressurser.

Etter hvert verksted noterte hun ned det hun opplevde som de tydeligste evnene til de andre deltakerne. Dette gjorde henne ekstra skjerpet og førte til at hun raskere oppfattet hvor Rikhard Runes identitet lå.

Ble et kunstprosjekt

Etter hvert forstod Anne at samarbeidet med Rikhard Rune kunne fortsette som et kunstprosjekt. Det fikk arbeidstittelen *Blomsterdekoratøren*.

Et konkret resultat er boken *Paradisfugl*, som kom i år. Tittelen er navnet på Rikhard Runes yndlingsblomst. I boken bidrar fem forfattere, blant dem sykepleier, sosiolog og professor emerita, Herdis Alvsvåg. Hun har skrevet essayet *Du er deg, og jeg er meg – møter med (hver)andre*.

YNDLINGSBLOMST: Anne Tveit Knutsens bok *Paradisfugl* inngår som en del av prosjektet med arbeidstittel *Blomsterdekoratøren*. Bilde fra kunstnerens hjemmeside.

IDENTITET: Essensen i boken, *Ivaretagelse av identiteten*, formulert av sykepleier, sosiolog og professor emerita Herdis Alvsvåg.
Foto: Anne Tveit Knutsen

Tekstene i denne boken reflekterer både kunstfaglige og sykepleiefaglige perspektiver. På denne måten møtes min bakgrunn som sykepleier og mitt kunstnerskap – det er de samme problemstillingene jeg er opptatt av og som her blir undersøkt fra ulike erfaringshorisonter.

ANNE TVEIT KNUTSEN I BOKEN PARADISFUGL

– Da jeg så mellomtittelen *Ivaretagelse av identiteten* i hennes tekst, tenkte jeg at det er jo overskriften for hele prosjektet, sier Anne Tveit Knutsen.

Det var kunstner og pedagog Eli Lea som inviterte Anne med på kunstverkstedene. Selv har Eli doktorgrad med tittelen *Møter med kunst som kulturelt medborgerskap. Personer med demens på kunstmuseum*. I boken er teksten *Hva former et kunstnerskap?* basert på samtaler mellom henne og Anne.

Mening i hverdagen

– Hver gang vi kom på besøk til pappa på sykehjemmet, leste vi brev og kort fra Anne. Han var stolt av å ha denne kunstnerinnen, som han følte at så ham for den han var, og ikke for en diagnose, forteller Monica Juuhl, den eldste av Rikhard Runes fem døtre. Også hun er blomsterdekoratør – fjerde generasjon.

– Jeg tror Anne tilførte pappa noe av det mest meningsfulle han kunne drive med på sykehjemmet.

PAPPAS HISTORIE: Rikhard Runes eldste datter, Monica Juuhl, forteller at det var utrolig godt å høre Anne Tveit Knutsens fortelling om faren. Foto: Privat.

Gjennom kunstprosjektet følte hennes far at han hadde et oppdrag. Ved å male bilder og være med på utstilling, opplevde han å være nyttig. Han hadde noe som han så frem til å bidra med.

Monica erfarte selv at kunstneren Anne Tveit Knutsen utstrålte både varme og genuin interesse for mennesker.

– Måten hun har fremstilt pappa på i bok og utstilling, har rørt alle oss som stod rundt. Vi er takknemlige. Farfar hadde samme sykdom, så pappa visste hele tiden hva som lå foran. Lyspunktene i tilværelsen betydde dermed ekstra mye for ham, tror Monica.

Selv etter at faren var blitt svak fysisk, følte han seg som en viktig person, forteller hun.

– Han elsket det

Henriette Stray Juuhl og Rikhard Rune Juuhl var blomsterdekoratører sammen.

– Mannen min var aktiv og engasjert. Som tredje generasjon dreiv han *Rikhard Juuhls blomster*, med drivhus og to butikker. Tilværelsen som alvorlig syk ble kjedelig for han. Kunstnerverkstedet ga ham glede og en følelse av å være med på noe igjen. Han elsket det. Etterpå var han utslitt. Men det var verdt det, for han opplevde det så stort å delta, sier Henriette Stray Juuhl.

Rikhard Rune tenkte fra før, til en viss grad, at han dreiv med kunst i yrket sitt.

– Han fikk prøve på mye nytt sammen med Anne. Alt dette som hadde med kunst å gjøre, var spennende. Horisonten hans ble utvidet. Han syntes det var stor stas.

– Visste hva han skulle gjøre

Sommeren 2022 flyttet han inn på Tveitelien, en somatisk avdeling ved Slettebakken Menighets Eldresenter på Landås utenfor Bergen sentrum. Henriette deler et minne fra ett år senere, noen få måneder før hennes Rune døde: En fotograf kom til sykehjemmet, fordi Anne, som en del av prosjektet *Blomsterdekoratøren*, også skal lage en film. På den tiden hadde han nesten ikke stemme igjen. Ville han fortsatt være med?

– Han svarte et så klart og høyt «ja» at de som var i rommet, ikke hadde trodd det var mulig, forteller Henriette og ler godt.

På filmen skulle han lage noe av blomster, men sleit med å komme i gang, så hun hjalp til.

– Etter hvert merket jeg at han visste hva han skulle gjøre. Dette husket han fremdeles. Og han laget litt. Det var flott å se. Jeg er glad i det bildet.

Sprekkstolt

– Selv om han hadde en type demens, fulgte han med og visste at Anne arbeidet med boken *Paradisfugl*. Om ham. Han var sprekkstolt, sier Henriette.

Boken var i prosess, kunsthistoriker og professor emeritus Gunnar Danbolts tekst *Blomster i kunsten* ble klar. Henriette leste den høyt for sin Rune. Det var hyggelig.

HENRIETTE: Boken *Paradisfugl* var i prosess. Rikhard Rune og Henriette fikk se hva Anne hadde jobbet med siden sist. Foto: Anne Tveit Knutsen

– Prosjektet tilførte oss begge mye positivt. Det var helt unikt. Vi møtte vakre mennesker. Uten dette hadde jeg ikke stått så stødig eller klart meg så godt.

Smykebrev

Etter at Rikhard Rune kom til Tveiteliaen, dukket det ukentlig opp brev eller kort til ham fra Anne Tveit Knutsen.

– Brevene var fantastisk forseggjorte, ofte dekorert med pressete blomster. Hver gang var de som smykker. Alle så dem, for de kom til vaktrommet og spredte glede i personalgruppen, forteller avdelingssykepleier på Tveiteliaen, Hilde K. Egset.

Ansatte ble nysgjerrige. På posten til Rikhard Rune hadde Anne ofte skrevet tittelen hans: «Blomsterdekoratør».

SMYKKEBREV: Da Rikhard Rune Juuhl bodde på sykehjem, sendte Anne Tveit Knutsen kort og brev til ham omtrent en gang i uken. Foto: Anne Tveit Knutsen

FRIMERKE: – Jeg bestilte frimerker på posten med bilde av Rikhard Rune og hans kone, Henriette, og frankerte brevet med det. Rikhard Rune likte å følge utviklingen i

prosjektet *Blomsterdekoratøren*. I mange av brevene fortalte jeg om hva jeg hadde gjort siden sist. Foto: Kieran Kolle

– Det hun gjorde hjalp meg til å oppfatte at identiteten til Rikhard Rune lå i yrket. Ikke i sykdommen. Det var blomsterdekoratør han var. Etter hvert bar hele rommet hans preg av det. Å støtte opp om denne identiteten ble selvfølgelig viktig for oss ansatte også, forteller Egset.

– Vi som arbeider på sykehjem har lett for å feste oppmerksomheten på det syke. Dagene våre går til å hjelpe dem. Selv om vi vet, at vi ideelt sett skal snakke mer om interessene deres.

– Satte spor etter seg

For mange av beboerne har det skjedd masse siden de gikk av med pensjon. Yrkeslivet har blitt fjernt. Hver uke har vi en plan for aktiviteter, som vi gir mye oppmerksomhet.

Hilde mener det klart ligger muligheter, også for ansatte og pårørende, i at ressurspersoner som Anne kommer inn og bidrar. Den slags samarbeid kan være «kjempeviktige». Det var tydelig at Anne og Rikhard Rune hadde noe til felles, som de kunne utvikle videre. Der lå også en verdi i at hun kom utenfra.

BLOMSTERDEKORATØREN: – Rikhard Rune frydet seg over dette sideprosjektet vårt, *Blomsterdekoratøren i sykehjemsrommet*, som handlet om å si noe om hvem som bodde i dette rommet, forteller Anne Tveit Knutsen. Det var han som bestemte hvor brev, kort, tekster og andre objekter skulle henge på rommet på sykehjemmet. Foto: Kieran Kolle

– Vi kan bli flinkere til bevisst å lete etter om noen av oss har interesser, som matcher beboeres.

Et bilde henger fortsatt på vaktrommet, av Rikhard Runes hender, som ser ut til å holde på med å lage en blomsterdekorasjon.

– Han og Anne satte spor etter seg her. Følgende sitat av Rikhard Rune er talende: «*Det fine med blomster er at de dør. Tilværelsen hadde vært uutholdelig om blomstene hadde vart evig, uten plass til nye blomster.*»

Rak, men krumbøyd

– Kunsten har gitt meg en mulighet til å gjøre det jeg brenner for og er best på. Å ha ro og rikelig med tid er vesentlig. Sykepleier, filosof og professor emerita Kari Martinsen har inspirert meg med de positivt ladete ordene «ting trenger tid». I boken har hun skrevet teksten *Resonansens klang og den lille blomst*, forteller Anne Tveit Knutsen.

Rikhard Rune så og opplevde iblant ting som ikke var i Annes virkelighet. Men med en gang det var snakk om planter og blomster, kom han ut og hukommelsen fungerte. Så han fortsatte å dele kunnskap, og Anne så en rak rygg, selv om den var krumbøyd av Parkinsons sykdom.

«Tenk at jeg skulle få oppleve dette,» sa Rikhard Rune helt mot slutten av livet sitt.

– Når vi ikke behandler mennesker som ting, men ser dem og tar vare på identitetene deres, blir de rettere i ryggene, roligere og puster lettere. Der ligger også muligheter til å spare tid i helsesektoren.

FAKTA

Paradisfugl

Kunstnerboken *Paradisfugl* kom i år på Kinakaal forlag.

Forfatter: Anne Tveit Knutsen.

Bidrag fra blant andre Kjetil Røed, Herdis Alvsvåg, Gunnar Danbolt og Kari Martinsen.

Design: Yilei Wang.

Mer info på [Anne Tveit Knutsen](#) hjemmeside.